

השכלה. גבוהה?

פרופ' שמואל ליימן-וילציג, ראש המחלקה למדעי המדינה, אוני' בר-אילן

בלוג מס' 70: חופש אקדמי – דוגמה מהשטח

מדי פעם לפעם אני "יורד" על הפרשנות המוגזמת והמרחיבה למדי של עמיתי למקצוע בכל הקשור ל"חופש אקדמי". לדעתי, אין זה מתיר למרצה לא להגיש סילבוס בזמן (או בצורה לא מלאה), או לבדוק מחברות בלי להעיר על הסיבה להורדת ציונים, או אפילו להחליט שרק דעה אחת יכולה להישמע בשיעור (ואין זה חשוב מאיזה כיוון של המפה הפוליטית).

ברם, יש דבר כזה שנקרא חופש אקדמי אמיתי והוא חשוב ביותר לניהול תקין של האקדמיה ולקידום המחקר והחברה בה אנו חיים. הפעם אביא דוגמה חיה מהשטח, מקרה שקרה לי לאחרונה. אך ברצוני להבהיר שלדעתי כל המעורבים בסיפור פעלו כראוי – או לפחות מה שעשו היה לגיטימי מבחינתם. דווקא בשל כך, ניתן להבין כיצד חופש אקדמי יכול להיות מאוים ללא "קונספירציה" זדונית של גורם זה או אחר.

נתחיל עם טלפון שקיבלתי מגורם בכיר באוניברסיטת בר-אילן: "אני שולח אליך בדוא"ל מכתב תלונה מחבר כנסת, הוא סיפר לי. "אשמח לשמוע מהי תגובתך." הנה מכתב התלונה של הח"כ (עם עריכה קלה כדי לשמור על האנונימיות של הגיבורים):

הנדון: ח"כ לשעבר, ד"ר עזמי בשארה

לאחרונה הובא לידי מכתב מאת סטודנטית באוניברסיטת בר-אילן, המוחה על כך שבין חומרי הלימוד והבחינה במחלקה למדעי המדינה מופיעים פריטים שנכתבו על ידי ח"כ לשעבר ד"ר עזמי בשארה.

מתוך המכתב עולה כי בקורס של XXX, העוסק ב-XXX, מופיע מאמר שנכתב על ידי בשארה, העוסק בשאלת הזהויות החזיוניות של ערביי ישראל. עם כל הכבוד לנושא חשוב זה, האם יש עניין ללמוד עליו מאדם החשוד כי ניצל את זהותו הערבית כדי לסייע לאויב ובגד במדינתו בזמן מלחמה?

מבירור שערכתי, מאמר זה מופיע בקורס נוסף של XXX ולעתים קרובות משתמש המרצה בדמותו של בשארה כדי להבהיר ולהדגים את מצבם של ערביי ישראל. האם זו הדוגמה הטובה ביותר?

החשדות נגד ח"כ לשעבר בשארה עדיין לא אומתו, מכיוון שהד"ר המכובד מסרב להתייצב כדין במדינה שאפשרה לו להגיע למעמדו כיום, אך נכון דורשים הסטודנטים שהח"כ לשעבר יימחק מכל ספר ומכל אזכור אקדמאי.

לפיכך אבקש כי תורה לסגל האקדמי להסיר לאלתר כל חומר הקשור ל"בוגד" במדינתו.

בברכה,
ח"כ XXX

תגובתי לגורם הבכיר באוניברסיטה היתה:

הנה המאמר עליו דיברנו [שלחתי אליו מראה מקום מתוך הסילבוס; ש ל-ו]. כך בדיוק הוא מופיע בסילבוס של XXX. שוב, יש להבהיר שד"ר בשארה הוא איש אקדמיה ולא רק "פולמוסן"; המאמר מלפני 8 שנים ואינו קשור בכלל להתנהגותו לאחרונה; פרסומו קיבל את הגושפנקא של פרופ' רות גביזון (לא פחות!) [כעורכת האוסף בו מופיע המאמר; ש ל-ו] -- כידוע, היא אינה נמנית עם עוכרי ישראל, בלשון המעטה. מאחר שהחופש האקדמי אינו מתיר הסרת חומר "לא פופולארי", אלא אם כן מדובר בהסטה וחומר אסור בעליל, אין מקום

ל"הסרת" המאמר בשלב זה מהסילבוס. (מה גם, שבינינו, פעולה כזאת לא תתן הרבה כבוד אקדמי לבר-אילן ובוודאי תהווה נשק לאלה בחו"ל אשר רוצים להטיל חרם על האקדמיה הישראלית, בטוענה שאנו "מצנזרים" קולות לא נעימים. אז הנה הוכחה שאין זה נכון: "אפילו" את עזמי בשארה מלמדים בבר-אילן!)

מאז לא שמעתי מאומה מהאוניברסיטה וגם לא מאותו חבר כנסת – ואינני צופה "תגובה" נוספת כלשהי.

אולם, יש להבהיר כמה נקודות נוספות. ראשית, זה לא היה ח"כ ממפלגה מהצד הימני של המפה הפוליטית! כלומר, חופש אקדמי אינו תמיד מאוים דווקא על ידי המחנה ש"כנגד". שנית, אני מרגיש שהמחלקה שלי קצת החטיאה את המטרה אם סטודנטית משורותינו מתלוננת על דבר שנכתב הרבה לפני המעשה הפושע לכאורה. על פי כלל זה, עלינו להחרים כתביהם של מספר לא מבוטל של הוגי דעות, אנשי ציבור ומי לא. שלישית, ארחיק לכת: האם אין אנו מלמדים את מיינ קמפף שנכתב על ידי צורר היהודים הגדול מכולם? הרי כל המטרה של לימוד (ומחקר) אקדמי הינה להכיר את הסביבה בה אנו חיים – בעבר, בהווה וגם את הכוונות של גורמים למיניהם לגבי העתיד. אז לא לקרוא את הטירוף של הנשיא אחמדיניג'אד – ולטמון את הראש רק משום שהוא אנטישמי? לטעמי, את ד"ר בשארה צריכים עכשיו ללמוד וללמד ביתר תוקף – כמובן לא בגלל שאנו מסכימים אתו אלא דווקא בגלל שאנו סולדים מעמדתו (ובוודאי מהתנהגותו, לכאורה), אך מחובתנו להבין עם מי ומה נצטרך להתמודד: "דע לפני מי אתה עומד" (להבדיל...).

אז הנה האיום הגדול ביותר על חופש האקדמי האמיתי והצודק: דווקא מאנשים טובים אשר אינם מבינים אקדמיה ומחקר מהם. זה לא מקום להיות פופולארי; זה מקום ללמוד – בין השאר – דברים מכוערים, מסוכנים, מאיימים. על חופש אקדמי כזה שווה להיאבק – למען החברה הישראלית יותר מכל דבר אחר.

wilzis@mail.biu.ac.il